

Intervjuundersökning av insjöfiskets behov av kompetensutveckling

Bild: Christian Mathis från Pixabay

- Det finns behov av tre till fem företagsrådgivare för etablerade och blivande yrkesfiskare.
- Etablerade yrkesfiskare har behov av branschspecifika nätverk och att delta i gemensamma studieresor.
- Blivande yrkesfiskare bör erbjudas ett lärlingsystem som finansieras med medel från vuxenutbildning.

Förord

Hösten 2019 påbörjade Jordbruksverket och Havs- och vattenmyndigheten projektet *Framtidens Fiske och Vattenbruk* som syftade till att ta fram en ny gemensam strategi och sektorspecifika handlingsplaner för yrkesfiske, fritidsfiske, fisketurism och vattenbruk. Strategin och handlingsplanerna skapar en gemensam målbild och en tydlig inriktning för utveckling av svenskt fiske och vattenbruk. Strategin lyfter bland annat behovet av bättre kunskap, kompetensutveckling och kommunikation till stöd för förvaltning och näringarnas utveckling. Handlingsplanen för utveckling av svenskt yrkesfiske består av 17 åtgärder där en är *utbildning och kompetensutveckling*.

År 2020 gav Jordbruksverket Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att sammanställa ekonomisk och strukturell data rörande svenskt insjöfiske då detta saknades. I rapporten *Ekonomisk och strukturell data rörande svenskt insjöfiske* (Rapport 2020:19) konstaterade författarna att lönsamheten i insjöfisket 2018 var god och att samtliga segment inom respektive sjö går med vinst, även om det finns stor variation mellan segment och sjöar. Vidare konstaterar författarna att yrkesfisket i Sveriges sötvattensområden är en livskraftig bransch med goda förutsättningar att växa och utvecklas.

Utifrån resultaten i ovan nämnda rapport, samt mot bakgrund av åtgärderna i handlingsplanen för utveckling av svenskt yrkesfiske, såg Jordbruksverket ett behov av att kartlägga yrkesfiskares behov av kompetensutveckling inom insjöfisket. Uppdraget tilldelades Tiraholms Fisk AB. Föreliggande slutrapport redogör för resultaten i en intervjuundersökning av insjöfiskets kompetensutvecklingsbehov.

Jordbruksverkets generaldirektör har beslutat att publicera rapporten i Jordbruksverkets rapportserie, eftersom den ger ett bra underlag för det fortsatta arbetet med att främja svenskt yrkesfiske.

Sammanfattning

Den 31 maj 2021 levererade Jordbruksverket och Havs- och vattenmyndigheten en ny gemensam strategi och sektorsspecifika handlingsplaner för yrkesfiske, fritidsfiske, fisketurism och vattenbruk till regeringen. Strategin och handlingsplanerna skapar en gemensam målbild och en tydlig inriktning för utveckling av svenskt fiske och vattenbruk. Strategin lyfter bland annat behovet av bättre kunskap, kompetensutveckling och kommunikation till stöd för förvaltning och näringarnas utveckling. Handlingsplanen för utveckling av svenskt yrkesfiske består av 17 åtgärder där en är *utbildning och kompetensutveckling*. Jordbruksverket har inom ramen för den åtgärden beslutat att kartlägga yrkesfiskares behov av kompetensutveckling inom insjöfisket.

För att identifiera behoven har en intervjuundersökning genomförts med sammanlagt 63 etablerade och potentiella yrkesfiskare i Sverige. I syfte att säkerställa slutsatserna har dessutom ett urval av andra aktörer inom insjöfiskets intervjuats. Intervjuer har även genomförts digitalt med motsvarande aktörer i Finland och Norge för att visa på hur kompetensutveckling bedrivs i dessa länder.

Följande behov av kompetensutveckling inom svenskt insjöfiske har identifierats genom studien:

- Den viktigaste kompetensutvecklingsinsatsen är att tillhandahålla företagsrådgivning på tre till fem platser i Sverige. Företagsrådgivarna ska bistå etablerade och blivande yrkesfiskare, med kompetensförsörjning beträffande såväl fisket som företagandet. Rådgivningen bedöms vara extra viktig för blivande yrkesfiskare som saknar tidigare erfarenhet på området.
- Kontinuerlig kompetensutveckling för etablerade yrkesfiskare bör genomföras i nätverk där de lär av varandra, samt genom deltagande i studieresor. Traditionella utbildningar i form av kurser kan användas som komplement vid fördjupning i vissa ämnen.
- Kompetensutveckling för blivande yrkesfiskare bör tillhandahållas genom ett lärlingssystem som finansieras via vuxenutbildningsmedel, då elevunderlaget bedöms vara för litet för en gymnasieutbildning. Ytterligare en anledning är att blivande yrkesfiskare är oftast äldre än 25 år.

Summary

In the autumn of 2019, the Swedish Board of Agriculture and the Swedish Agency for Marine and Water Management started the future fisheries and aquaculture project, which aimed to develop a new common strategy and sector-specific action plans for commercial fishing, recreational fishing, fishing tourism and aquaculture. The strategy and action plans create a common goal and a clear direction for the development of Swedish fisheries and aquaculture. The strategy highlights, among other things, the need for better knowledge, skills development and communication to support management and the development of industries. The action plan for the development of Swedish commercial fishing consists of 17 measures, one of which is education and skills development. Within the framework of that measure, the Swedish Board of Agriculture has decided to map fishermen's need for skills development in inland fishing.

To identify the needs, an interview survey has been conducted with a total of 63 established and potential fishermen in Sweden. In addition, in order to secure the conclusions, a sample of other inland fishing operators have been interviewed. Interviews have also been conducted digitally with Finland and Norway to show how skills development is conducted in these countries.

The following needs for competence development for Swedish freshwater fisheries have been identified in the study:

- The most important competence development effort is to provide business advice at three to five locations in Sweden. The business advisors shall assist established and future fishermen with skills supply in both fishing and entrepreneurship. The advice is considered to be particularly important for aspiring fishermen who lack previous experience in the field.
- Continuous skills development for established fishermen should be carried out in networks where they learn from each other, as well as through participation in study trips. Traditional education in the form of courses can be used as a complement when in-depth study of certain subjects.
- Skills development for aspiring fishermen should be provided through an apprenticeship scheme funded through adult education funds, as the student base is deemed to be too small for an upper secondary education. Another reason is that aspiring fishermen are usually older than 25 years.

Innehåll

1	Inledning	6
2	Referensram och metod	7
2.1	Referensram för analys av behoven.....	7
2.2	Metod	8
3	Beskrivning av kompetensutveckling i Sverige, Norge och Finland	10
3.1	Sverige.....	10
3.2	Norge	11
3.3	Finland.....	11
4	Analys av intervjuer.....	13
4.1	Analys av kompetensutvecklingsbehovet	13
4.1.1	Företagande	13
4.1.2	Kunskap.....	13
4.1.3	Vilja.....	13
4.1.4	Förmåga och färdigheter	14
4.1.5	Hinder som indirekt påverkar kompetensbehovet	14
5	Diskussion och slutsatser	16
5.1	Kompetensutvecklingsbehov	16
5.2	Enskild företagsrådgivning	16
5.3	Lärande nätverk	17
5.4	Lärlingsprogram	18
5.5	Utvecklingsprojekt för företagande	18
5.6	Studieresor utomlands och i Sverige	19
5.7	Utbildning/kurser	19
5.8	Seminarium/workshops.....	21
6	Referenser.....	22
7	Bilagor	23
7.1	Bilaga 1. Studie: Hur kan Eldrimner öka deltagandet på sina kurser i fiskförädling?	23

1 Inledning

Sommaren 2017 antog Sveriges riksdag en nationell livsmedelsstrategi, som sträcker sig fram till 2030. Det är den första nationella livsmedelsstrategin som omfattar hela livsmedelskedjan. Det övergripande målet med livsmedelsstrategin är en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås. Strategin har fokus på tillväxt i hela livsmedelskedjan.

Jordbruksverket och Havs- och vattenmyndigheten påbörjade hösten 2019 projektet *Framtidens Fiske och Vattenbruk* som syftade till att ta fram en ny gemensam strategi och sektorsspecifika handlingsplaner för yrkesfiske, fritidsfiske, fisketurism och vattenbruk ”Strategi för svenskt fiske och vattenbruk 2021–2026 -friska ekosystem och hållbart nyttjande” (Strategin). Efter att arbetet presenterats för Närings- och Miljödepartementen år 2020 fick Jordbruksverket och Havs- och vattenmyndigheten ett gemensamt regeringsuppdrag. Uppdraget tydliggjorde vilka politiska perspektiv som strategin och handlingsplanerna ska beakta. Enligt regeringsuppdraget ska myndigheternas arbete med strategin och handlingsplanerna utgå från ekosystemansatsen och bidra till att stärka måluppfyllelsen i regeringens Maritima strategi samt den av riksdagen beslutade *En livsmedelsstrategi för Sverige*. Den gemensamma strategin ska även bidra till en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja, särskilt genom att beakta kompetensförsörjning, diversifiering, lönsamhet samt minska antalet arbetsplatsolyckor och dödsolyckor. I arbetet ingår även att beakta forskning och innovation samt besöksnäringens möjligheter. Strategin och handlingsplanerna levererades till regeringen den 31 maj 2021.

De gemensamma strategin och handlingsplanerna ger en gemensam målbild och skapar en tydlig inriktning för utveckling av svenskt fiske och vattenbruk. Strategin lyfter bland annat behovet av bättre kunskap, kompetensutveckling och kommunikation till stöd för förvaltning och näringarnas utveckling. Handlingsplanen för utveckling av svenskt yrkesfiske består av 17 åtgärder där en är *utbildning och kompetensutveckling*.

Yrkesfisket i svenska insjöar är en livskraftig bransch med goda förutsättningar att växa och utvecklas. Trots detta finns behov av att kartlägga kompetensutvecklings- och utbildningsbehov inom fisket, i syfte att vidareutveckla svensk sjömatproduktion. Analysen i denna rapport är avgränsad till yrkesfiske i svenska inlandsvatten.

2 Referensram och metod

2.1 Referensram för analys av behoven

Författarna har valt att i denna studie se kompetensutveckling i ett lärande perspektiv. Lärandet syftar till att öka individens kunskap och förmåga inom ett område. Formerna för lärandet kan vara utbildningar (kurser), informationsmöten, seminarier, konferenser, rådgivning, lärande nätverk, coaching, mentorship, studieresor och att bygga upp strukturer för att lära av varandra inom en organisation.

Analysen av intervjuerna är gjorda med utgångspunkt i lärandet och dess olika former. Studien utgår från författarnas egen definition av kompetens, vilken är: ”Förmåga och vilja att utföra en uppgift genom att tillämpa kunskaper och färdigheter för att uppnå avsedda resultat.”

Förmåga bygger på erfarenhet och förståelse, samt att sätta in händelser i ett sammanhang som kan omsätta kunskapen i praktisk handling.

Vilja är på vilket sätt en person ser på det jobb som ska utföras. Viljan innehåller mänskligt beteende och attityder såsom engagemang, ansvarstagande och mod att prova nytt.

Kunskap är teoretiska kunskaper i ett område som fakta och metoder.

Färdighet är hur en person rent praktisk kan utföra sitt jobb.

Om en yrkesfiskare ska laga ett nät finns det teoretisk kunskap om vilka metoder som finns och kan användas för att laga nätet. Genom sin förmåga gör yrkesfiskaren en bedömning utifrån sin erfarenhet vilken metod som är lämpligast för lagning av just detta nät. Genom sin färdighet att laga nät ser yrkesfiskaren till att det blir helt. Om inte yrkesfiskaren har den rätta viljan i form av rätt beteende och attityd – exempelvis om vederbörande är slarvig blir nätet heller inte bra lagat. Alla delar i begreppet kompetens behövs för att uppnå resultatet – ett bra lagat nät.

Utgångspunkten i analysen är att kompetensutveckling behöver ha en inriktning för att bli ändamålsenlig och ge effekt i form av utveckling. Det gäller såväl ett företag eller insjöfisket som helhet

Målbilden kan vara av kvantitativ karaktär såsom ekonomiska mål i siffror, eller kvalitativa mål som exempelvis välbefinnandet för en yrkesfiskare. Om inte målbilden är tydlig går det heller inte att få fram vad kompetensutveckling ska syfta till.

För svenskt yrkesfiske finns flera styrdokument, men författarna har inte funnit en enkel och tydlig målbild för svenskt insjöfiske i dessa dokument.

För att författarna av denna rapport, samt vid intervjuer ska kunna koppla ihop förslag med en tydlig målbild för svenskt insjöfiske och behovet av kompetensutveckling för yrkesfiskare, har författarna tagit fram en egen målbild. Den målbild som definierats utgår ifrån styrdokumentet för svenskt yrkesfiske.

Målbilden är:

”Vi ska nyttja resurser i de svenska insjöarna på ett långsiktigt och ansvarsfullt miljömässigt sätt för att skapa en ökad andel svenskproducerad mat som görs i samspel mellan yrkesfisket, fritidsfisket/besöksnäringen och forskningen. Detta ska ske på ett lönsamt och säkert sätt för yrkesfiskaren.”

2.2 Metod

För att få en bra bild av kompetens- och utbildningsbehovet för yrkesfiskare i svenskt insjöfiske har författarna av rapporten gjort intervjuer med etablerade yrkesfiskare och potentiella yrkesfiskare. Förhållningssättet vid insamlande av information från intervjuerna bygger på Glaser & Strauss (1967) teorier om teoretisk mättnad. Genom att vid varje intervju se vad som skiljer sig från de tidigare intervjuerna kommer det efter ett antal intervjuer framträda ett mönster av vad behoven är. När inget nytt kommer fram i intervjuerna utan bekräftelser av mönstret kallar Glaser & Strauss detta för teoretisk mättnad.

För att få fram den teoretiska mättnaden har författarna valt en intervjuteknik som får yrkesfiskaren att fritt berätta om sina behov. Den intervjuteknik som valts är en coachningsmodell NÖHRA (Nuläge, Önskat läge, Hinder, Resurser och Aktiviteter). Intervjuerna har varit semistrukturerade med ett frågeformulär som grund, men samtalet har skett fritt för att få ut mesta möjliga av samtalet.

Före intervjun har författarna informerat yrkesfiskaren om spelreglerna för intervjun och studien. Spelreglerna är att allt som sägs i intervjun kommer att sammanställas på en övergripande nivå – inga citat eller vad någon enskild person har sagt kommer att redovisas. Författarna av rapporten har informerat intervjupersonerna om att Jordbruksverket är uppdragsgivare och att resultatet ska presenteras i en rapport. Informationen gavs för att skapa en trygghet hos den som intervjuas. Intervjuerna har genomförts enskilt både fysiskt och digitalt, samt i workshopsform med två till åtta personer. Frågeformulär och kommunikationen till intervjupersonerna finns i bilaga 1.

Personerna som har intervjuat yrkesfiskarna och skrivit rapporten har olika bakgrund och erfarenheter och heter Nils Ekwall och Sten Liljedal. Nils Ekwall har en gedigen bakgrund som insjöfiskare och entreprenör. Hans roll i studien har varit att arrangera intervjuerna och samtidigt kvalitetssäkra materialet faktamässigt utifrån insjöfisket. Sten Liljedahl har en bakgrund inom företagsutveckling med specifik inriktning på kompetensutveckling och utbildningar inom industribranschen. Analysen i studien kommer i vissa fall att vara relaterat till utvecklingen inom industrin, eftersom författarna har stor erfarenhet från den branschen.

Totalt har 52 yrkesfiskare och 11 potentiella fiskare intervjuats i Sverige – från Skåne i söder (Ringsjön i Hörby) till Lappland i norr (Hornavan i Arjeplog). För att få en så bred bild av behoven som möjligt har dessutom sex personer som arbetar inom det svenska insjöfisket intervjuats (personer inom insjöfiskets aktörer). Tre personer från olika Länsstyrelser (Västra Götaland, Jämtland och Västmanland), samt personer från Eldrimner, Svensk Insjöfiskares Centralförbund och Sveriges Vattenägareförbund har intervjuats.

Kontakt har även tagits med sex personer i Finland och Norge för att få en bild av utbildning och kompetensutveckling i Sveriges grannländer. Den delen av studien som berör utbildningar i Norge och Finland har genomförts digitalt.

Genom intervjuerna har författarna fått ett entydigt mönster (teoretisk mättnad) av kompetensutvecklingsbehovet. Vid många intervjuer som gjorts i denna studie har författarna sett ett tydligt mönster av kompetensutvecklingsbehovet tidigt i intervjuprocessen. Efter drygt 30 intervjuade personer var mönstret klart och under resterande intervjuer har författarna fått bekräftelse av att det finns ett stort behov av kompetensutveckling. Inga geografiska skillnader i behov har författarna kunnat se när de genom val av metod och utförande valt att täcka in flera delar av Sverige för att kunna undersöka om geografiska skillnader i behov förekom.

3 Beskrivning av kompetensutveckling i Sverige, Norge och Finland

3.1 Sverige

Idag finns det inga gymnasieutbildningar kopplat till insjöfiske i Sverige. Vildmarksgymnasiet i Hylte kommun är ett exempel på en aktör som mellan 2004–2017 tog initiativ att starta en ny gymnasieutbildning. Elevunderlaget var dock inte tillräckligt för att fortsätta initiativet. Författarna har inte heller funnit någon yrkesfiskeutbildning kopplad till Yrkeshögskola eller KomVux i Sverige. Någon utbildning för blivande insjöfiskare finns således inte i Sverige idag.

I Sverige finns organiserad kompetensutveckling inom förädling av insjöfisk via organisationen Eldrimner. Eldrimner stödjer svenskt mathantverk och erbjuder olika öppna utbildningar till vilka alla som är intresserade har möjlighet att anmäla sig. Eldrimner uppger att det har varit svårt att få utbildningarna fullbelagda. Utbildningsutbudet har under de senaste åren exempelvis varit:

- Kurs i fiskförädling
- Nybörjarkurs Rakfisk
- Rådgivningswebbinarium; Fiskförädling och affärsutveckling

En annan form av kompetensutveckling som har skett under en följd av år är studieresor till andra länder. Eldrimner och Svenska Insjöfiskares Centralförbund har arrangerat sådana studieresor för fiskare och fiskförädlare.

Eldrimner har genomfört studien *Hur kan Eldrimner öka deltagandet på sina kurser i fiskförädling?* (bilaga 2) med hjälp av studenter på agronomprogrammet vid Sveriges Lantbruksuniversitet. Studien genomfördes i form av en intervju- och enkätundersökning. I studien framkom att de största utmaningarna på företagsnivå inom fiskförädling var investeringar, lönsamhet och tillstånd. Det framkom också att den nuvarande målgruppen främst utgjordes av nybörjare och att de etablerade fiskförädlarna inte var intresserade av nybörjarutbildningar. Det fanns dock ett stort intresse av att träffa andra individer verksamma inom samma bransch för kunskaps- och erfarenhetsutbyte. Studieresor inom Sverige, men även till andra länder är exempel på sådant erfarenhetsutbyte. Tid och säsong uppgavs som en begränsning för när det är möjligt för företagare att delta i kompetensutveckling eller studieresor. Genomförandet måste anpassas till fiskets lågsäsong, vilket vanligtvis är sen höst och vinter.

3.2 Norge

Norge har i dagsläget ingen organiserad kompetensutveckling för insjöfisket. Mycket av det norska insjöfiskets utveckling drivs av enskilda entreprenörer. I Norge fokuserar man främst på kompetensutveckling inom mer ekonomiskt starka fiskegrenar kopplade till havsfiske eller fiskodling. Det norska insjöfisket bedrivs småskaligt och i huvudsak med nät och storryssjor. Den totala fångsten inom det norska insjöfisket uppgår till 150–200 ton årligen. I Sverige är den siffran ca 2 000 ton enligt Svenska Insjöfiskares Centralförbund.

3.3 Finland

För att förstå hur kompetensutvecklingen bedrivs i Finland beskrivs inledningsvis hur strukturen är uppbyggd för att stödja etablerade och blivande yrkesfiskare.

Finland har organiserat stödet till insjöfisket och kustfisket genom så kallade Fiskeleaderområden. Under programperioden 2021–2027 finns elva sådana områden. För varje område finns en ansvarig person med en budget på ca en miljon Euro under hela programperioden. Sammantaget blir det ca 100 miljoner kronor för att bedriva lokal utveckling. Utvecklingsmedlen används främst till mindre projekt i syfte att stimulera det lokala insjöfiskets marknads- och infrastruktursatsningar.

De elva fiskeområdesansvariga personerna i Finland utgör en plattform för utvecklingsarbetet. De ansvariga personerna agerar rådgivare till fiskarna beträffande främst kring finansiella frågor, men kan även guida dem till nationella medel för större projekt. Personerna utgör därmed en naturlig kontaktyta mellan myndigheter och yrkesfiskare.

Den officiella rådgivningsfunktionen finns hos de regionala fiskarförbunden runt om i Finland. Exempelvis hjälper förbunden blivande fiskare med en verksamhetsplan som behövs för att registrera sig som grupp 1, det vill säga de som säljer för mer än 10 000 Euro per år. Sammantaget finns ett mycket väl utvecklat stöd till insjö- och kustfiskare i Finland både kring fisket och företagandet.

Det finns nationella stödmedel för fiskare som beviljas av myndigheten NTM-centralen. NTM-centralerna främjar den regionala utvecklingen genom att sköta statsförvaltningens verkställighets- och utvecklingsuppgifter i regionerna. För närvarande går det att söka stöd för **investeringsåtgärder, verksamhetsbidrag till fiskeleadergrupper samt datainsamling och tillsyn.**

I Finland är det yrkesinstitutet Livia som erbjuder utbildning inom fiskeribranscher inklusive utbildning för yrkesfiskare, där även förädlingskurser ingår. Utbudet består av en grundutbildning som omfattar cirka tre år. Om man redan har arbetslivserfarenhet (eller avslutat en grundexamen) går det att studera en

yrkesexamen (högre yrkesutbildningsnivå). Yrkesexamen ger möjlighet att välja till exempel fiske eller fiskförädling. Utbildningen tar cirka 1,5–2 år.

De regionala fiskarförbunden genomför kompetensutvecklingsinsatser i seminarieform för yrkesfisket. Seminarierna berör frågor kring fiskodling, förädling, certifiering och konsumentaspekter.

I Finland har ett mästare-gesällprogram genomförts, vilket är en form av lärlingsprogram. Idén kom ursprungligen från behov som uppstod vid generationsskiften. Personen som tog över verksamheten hade en vilja att lära sig nya fiskemetoder av en annan fiskare. Det upprättades kontrakt mellan mästare och gesäll och programmet pågick under fyra till sex månader. En ersättning om 1 000 Euro i månaden utgick från beviljad projektbudget och fördelades mellan mästare och gesäll. Om gesällen var anställd av mästaren gick hela beloppet till mästaren, annars gick det till gesällen. Verksamheten genomfördes som projektverksamhet i olika omgångar. De som deltog kunde vara både nya yrkesfiskare och de som var i ett generationsskifte. Viktigt för att nå framgång var att göra det enkelt, varför lärlingsprogrammet främst fokuserade på de praktiska delarna i fisket. Inledningsvis lades teori in i programmet, men det tonades ned efterhand. Det finns tankar på att starta upp mästare-gesällprogrammet igen.

4 Analyser av intervjuer

4.1 Analys av kompetensutvecklingsbehovet

Analysen av de 63 intervjuerna ger en tydlig bild (teoretisk mättnad) av vilket kompetensutvecklingsbehov som efterfrågas av etablerade och blivande yrkesfiskare.

4.1.1 Företagande

Vad företagen vill uppnå med sitt företagande är det som kallas målbild (önskat läge). Ytterst få yrkesfiskare hade en målbild på exempelvis hur stor omsättningen skulle vara om fem år, eller någon plan på hur företaget skulle utvecklas framåt. För småföretag är det vanligt att det inte finns någon målbild och detta visade sig även gälla insjöfisket. Alla de intervjuade tillhörde kategorien småföretagare.

En yrkesfiskare måste ha en licens om personen fiskar på statligt vatten. Detta gäller för de fem stora sjöarna – Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren och Storsjön. Licenssystemet gäller inte för enskilda vatten.

Det finns en tydlig oro kring licenser bland de intervjuade avseende om man får förlängt tillstånd eller inte. Oron består i hur man blir bedömd av tillsynsmyndigheten. Ur ett företagsperspektiv är det inte möjligt att tjäna in en stor investering, som exempelvis en båt, på fem år vilket är den tid som fiske-licenserna förlängs. Oberoende av om oron är berättigad eller inte, så finns det enligt intervjuerna en oro bland yrkesfiskarna som påverkar företagandet i form av en känsla av ökat risktagande vid investeringar.

4.1.2 Kunskap

Kunskapen om det praktiska fisket överförs mestadels från en generation till en annan inom familjen. Fisket skiljer sig mycket åt mellan sjöarna och därför blir kunskapsöverföringen bäst genom någon form av internt lärande, alternativt ett lärlingssystem. Kunskap om att utveckla sitt företag rent företagsmässigt, till exempel att skapa en målbild och ha en handlingsplan, saknas hos minst 90 procent av de intervjuade yrkesfiskarna.

4.1.3 Vilja

Alla de 52 etablerade fiskare som intervjuades lever på sitt fiske. De har ett genuint intresse av att fiska. De har valt sitt yrke utifrån fisket och inte att vara

företagare. Att vara yrkesfiskare är för dem en livsstil. Att se sig som fiskare och inte företagare får till följd att det inte självklart finns intresse för att vidareförädla fisken själv.

Utifrån ett företagsperspektiv skulle det periodvis under året vara lönsamt med en förädling, exempelvis vid dåliga priser på fisken eller vid små fångster. Det är viktigt att stimulera förädlingsdelen för att yrkesfiskaren utifrån ett företagsperspektiv ska få fler inkomstkällor till sin lönsamhet. Förädlingen ger en riskreducering för ett företag. Viljan att vidareförädla är direkt kopplat till hur lönsamt fisket är. Ju mer lönsamt fisket är desto mindre intresse finns för förädling.

4.1.4 Förmåga och färdigheter

Yrkesfiskarna som intervjuats har generellt en hög förmåga och färdighet kring själva fiskandet. Eftersom de flesta ser sig som fiskare och inte som företagare så brister det främst kring att utveckla sitt företagande för att kunna uppnå långsiktig lönsamhet. Lönsamheten är det yttersta måttet på om en bransch har förmågan och färdigheterna som krävs för att överleva långsiktigt.

Rapporten *Ekonomiska och strukturella data rörande svenskt insjöfiske* (Jordbruksverket, 2020:19) visar tydligt att det finns lönsamhet i Vätern, Vättern, Mälaren och Hjälmaren. Lönsamheten beror till mycket stor del på vilket pris som yrkesfiskarna får för sin fångst.

4.1.5 Hinder som indirekt påverkar kompetensbehovet

Vid intervjuerna av etablerade och blivande yrkesfiskare framkom faktorer som behöver beaktas när kompetensutvecklingsbehov kopplat till målbilden diskuteras.

Ett stort hinder kunskapsmässigt för att nå målbilden är s.k. ”fiskejuridik”. Under intervjuerna har tio till femton exempel framkommit på hur fiskejuridiken och bristen på kunskap om fiskejuridiken hämmar utvecklingen. Det gäller exempelvis utformningen av licenser, konflikt mellan sportfiske och yrkesfiske och regelverk kring fiskevårdsområden. Effekten blir att tillgången på vildfångad svensk insjöfisk blir mycket begränsad och att man inte tar vara på marknadens potential.

En annan del av kompetensen som brister för att nå målbilden är kopplat till viljan, nämligen attityder och beteende. Det går också att koppla till kultur/värdegrund på samhällsnivå. I intervjuerna framkommer ett antal beteenden, attityder, kultur eller värdegrunder som bör hanteras för att målbilden ska kunna nås.

Flera av de intervjuade har i många fall en upplevd känsla att ses som en person som generellt bryter mot lagar och förordningar. Känslan leder till en attityd som gör att flera fiskare är mycket kritiska till myndigheter, vilket inte främjar den tillit mellan aktörer som är viktig för att nå målbilden.

Sportfisket bygger, till skillnad från yrkesfisket, på en annan värdering som framkommer i studien och som i vissa fall leder till konflikter i sjöarna. Flera regioner och kommuner har sportfisket som ett prioriterat utvecklingsområde inom besöksnäringen. Yrkesfisket är inte ett lika tydligt prioriterat område. Myndigheterna har en viktig roll att etablera relationer mellan sportfisket och yrkesfisket. Båda är viktiga och båda behövs enligt målbilden.

Attityder och kulturer kan bli direkt avgörande vid uppstart av yrkesfiske i sjöar där kommersiellt fiske inte förekommit tidigare. Att någon ska fiska yrkesmässigt kan mötas med avundsjuka och misstänksamhet. Avsaknaden av yrkesfisketradition gynnar inte dessa attityder och beteende.

5 Diskussion och slutsatser

5.1 Kompetensutvecklingsbehov

”Vi ska nyttja resurser i de svenska insjöarna på ett långsiktigt och ansvarsfullt miljömässigt sätt för att skapa en ökad andel svenskproducerad mat som görs i samspel mellan yrkesfisket, fritidsfisket/besöksnäringen och forskningen. Detta ska ske på ett lönsamt och säkert sätt för yrkesfiskaren.”

Utifrån ovanstående målbild och de kompetensutvecklingsbehov som framkommit vid intervjuerna har författarna tagit fram ett antal förslag på kompetensutvecklingsinsatser. Förslagen fokuserar på den sista delen i målbilden, d.v.s att fisket ska ske på ett lönsamt och säkert sätt för yrkesfiskaren.

Författarnas slutsats är att kompetensutvecklingen bör utgå från andra läroformer än traditionell kursverksamhet. Lärandet måste anpassas till att yrkesfiskarna är praktiker och företagare.

5.2 Enskild företagsrådgivning

Den viktigaste formen av kompetensutveckling verkar, enligt författarnas uppfattning, vara rådgivning. Idag saknas rådgivningsfunktionen för insjöfisket, men det finns väl uppbyggda rådgivningsstrukturer inom jord- och skogsbruk. Det vore lämpligt att se om insjöfiskets behov av rådgivning kan lösas inom ramen för redan existerande strukturer inom jordbruket. Exempelvis finns utarbetade rådgivningsfunktioner inom Hushållningssällskapen och organisationen Växa Sverige (landets största husdjursförening).

Rådgivningsfunktionen är viktig eftersom yrkesfiskarna ofta är ensamma i sitt företagande. Rådgivningsfunktionen bör ha tre funktioner:

- Guide – hjälpa och stödja företaget utifrån de utmaningar som uppstår.
- Kravställare – för att få till en utveckling måste rådgivaren vara ifrågasättande och ställa krav på att det sker aktiviteter som leder till resultat.
- Tolk – agera medlare mellan företag och myndigheter för ökad förståelse och tillit mellan aktörerna.

Rådgivning är extra viktigt för företagare vid uppstart av verksamheten, men behöver även anpassas till existerande yrkesfiskares behov. I Eldrimmers studie framkom att de stora hindren för att starta upp förädling var; investeringar, problem med lönsamheten och tillstånd från myndigheterna. Författarna av denna rapport har kommit till samma slutsats. Dock vill författarna lägga till ytterligare faktorer som hindrar nyetablering av kommersiellt fiske – bristen på generell kunskap om fiskejuridik bland intressenter inom svenskt insjöfiske samt attityder, beteende, kultur och värderingar till kommersiellt insjöfiske.

Sammantaget blir det mycket svårt för en enskild person att orka med att starta upp en verksamhet utan hjälp av någon företagsrådgivare. Rådgivaren ska kunna stödja företaget genom hela etableringsprocessen.

Då Sverige är geografiskt stort föreslår författarna att det bör finnas tre till fem rådgivare som aktivt arbetar med att utveckla svenskt insjöfiske med fokus på etablerade och blivande yrkesfiskare. Skälet till att tre till fem rådgivare föreslås är att de ska kunna utbyta erfarenheter sinsemellan. I en uppstartsfas kan antalet rådgivare vara färre, men det är viktigt att de är minst två. Det är också möjligt att inledningsvis koppla ihop det med förslaget om utvecklingsprojekt som är beskrivet under punkt 5.4 (utvecklingsprojekt för företagande). Viktigt på sikt är att verksamheten inte finansieras via projektmedel. Skälet är att verksamheten riskerar bli ineffektiv och inte långsiktigt hållbar utveckling. Kostnaden per företagsrådgivare kan antas uppgå till ca 1 miljon kronor per år.

5.3 Lärande nätverk

Den viktigaste formen av lärande för existerande fiskare är erfarenhetsutbyte. Idag saknas former för strukturerat lärande för yrkesfiskare. Det föreslås att det skapas lärande nätverk för yrkesfiskare. Högst prioritet är att de yngre yrkesfiskarna träffas.

Erfarenhet för lärande nätverk är hämtade från en av Sveriges största aktörer för lärande nätverk, TEK Kompetens, Halmstad. De har idag ansvar för drygt 35 nätverk. TEK Kompetens ena framgångsfaktor kring lärande nätverk är att det behövs en nätverksledare som ansvarar för allt det praktiska och som leder nätverksmötena. Kunskapen i nätverket och för att skapa bra nätverksmöten räcker vanligtvis i ca två år, innan nätverket behöver ny kunskap som kan tas in utifrån genom att exempelvis bjuda in gäster. Den andra framgångsfaktorn är att nätverket har spelregler det vill säga hur nätverket ska fungera. Spelreglerna ska förutom praktiska förhållningssätt även bestå av ett sekretessavtal kopplat till spelreglerna Sekretessen bygger på att det som sägs i rummet stannar i rummet i syfte att bygga tillit och därigenom öka lärandet.

Utifrån intresse och behov från de som intervjuats föreslås att följande lärande nätverk etableras:

- Ett nätverk för yngre yrkesfiskare (under 40 år är en lämplig gräns). Nätverket bör ta upp företagandet och främja erfarenhetsutbyte kring själva fisket.
- Ett nätverk för yrkesfiskare från olika insjöar.
- Ett nätverk för yrkesfiskare eller andra som arbetar med vidareförädling av fisken.

För att genomföra lärande nätverk är kostnaden per år maximalt 100 000 kr/nätverk förutsatt att deltagarna själva står för sina omkostnader såsom tid, resor och logi.

5.4 Lärlingsprogram

För nya yrkesfiskare, oberoende om det är personer som kommer inom familjen (generationsskifte) eller kommer utifrån, är förslaget att ta fram ett lärlingsprogram. I Finland har det prövats med tillfredsställande framgång. Lärlingsprogrammets längd varade mellan fyra till sex månader och innehöll både teori och praktik. Mycket kan hända från programstart tills dess att man faktiskt börjar som yrkesfiskare, varför alla inte blir praktiserande efter sin lärlingsperiod. Framgångsfaktorer för lärlingsprogrammet är att det bör vara enkelt och fokusera på det praktiska. De teoretiska delarna bör fokusera på att vara företagare.

Situationen i Sverige kompliceras av att få troligen påbörjar ett lärlingsprogram utan att veta att det finns möjligt att få tillgång till fiskevatten i privata vatten eller inom ett fiskevårdsområde eller licens i de stora sjöarna.

Allt fler kompetenshöjande åtgärder tillhandahålls inom ramen för den svenska vuxenutbildningen. Yrkestraineé är ett exempel. Yrkestraineé är en utbildningsform där man blir anställd på ett företag och får lön samtidigt som man studerar. Minst 75 procent av Yrkestraineé-perioden tillbringas på en arbetsplats där man utför arbetsuppgifter i den ordinarie verksamheten och i enlighet med den individuella läroplanen. Resterande 25 procent ägnas åt studier och fördjupning i skolan.

Ett annat faktum som gör att författarna av den här rapporten förordar lärlingsformen är att antalet studerande per år sannolikt blir få och att programmet måste anpassas efter varje individs förutsättningar. De yrkesfiskare som idag är mellan 30–50 år, började i de flesta fall med yrkesfiske efter 25 års ålder. Med denna bakgrund är inte ett gymnasieprogram intressant utan det gäller att nyttja det mest flexibla systemet i svenska utbildningssystem – Vuxenutbildningen. En fördjupad studie behövs för att utreda hur en vuxenutbildning bör utformas och finansieras för yrkesfiskaren. Intresset från etablerade fiskare att vara med i ett lärlingsprogram behöver också undersökas närmare.

5.5 Utvecklingsprojekt för företagande

För att tillgodose avsaknaden av målbild och handlingsplan som finns hos yrkesfiskare bör ett utvecklingsprojekt genomföras. Erfarenheten från industrin visar att målbilden inte behöver vara en omfattande affärsplan (flersidig plan som innehåller mål för företaget, målgrupp, produkter/tjänster) utan kan vara mycket enklare och mer anpassat för storleken på företaget. Flera framgångsrika projekt inom industrisektorn har genomförts de senaste åren och med erfarenhet från dessa föreslår författarna ett utvecklingsprojekt för etablerade yrkesfiskare som vill utveckla sitt företagande. Viktiga framgångsfaktorer för att lyckas med projektet är att analysmetoden är enkel och tidseffektiv och att det

sker kontinuerlig uppföljning/coaching av företaget över tid (minst 18 månader). Lämpligt antal företag (utifrån tidigare projekt inom industrin) är 20 till 25 företag och en projektperiod på minst tre år. Utvecklingsprojektets kostnad kan antal ligga mellan tolv till femton miljoner för ett treårsprojekt.

5.6 Studieresor utomlands och i Sverige

Det är viktigt att få in ny kunskap och inspiration till Sverige från andra länder, vilket kan åstadkommas genom studiebesök till andra länder exempelvis Finland, och de baltiskaländerna. Det är viktigt att ta tillvara lärandet från studieresorna på ett strukturerat sätt så kunskapen kommer till nytta för svenskt insjöfiske.

Ett enkelt sätt att få till en lärprocess är att tänka *före, under* och *efter*. *Före* kan bestå av att deltagarna läser in sig på det land och den verksamhet som ska besökas. *Under* studieresan bör kursledaren skapa tid för reflektion och fråga vad som varit intressant vid varje besök. *Efter* studieresan kan exempelvis ett digitalt möte arrangeras där man pratar om vad gruppen lärt sig och reflekterar kring vad Sverige kan göra för att nå målbilden för svenskt insjöfiske. Lärdomarna bör dokumenteras skriftligt och skickas ut till alla deltagare. För att öka lärandet bör det finnas både myndighetspersoner, personer som arbetar med att stödja insjöfisket och yrkesfiskare med på resorna. Det är bra om alla ser samma sak för att kunna dra nytta av lärandet och få till en utveckling.

5.7 Utbildning/kurser

Yrkesfiskarna har svårt att beskriva vilken typ av utbildning de behöver. I intervjuerna uttrycks få konkreta behov av utbildningar. Utifrån diskussionen med yrkesfiskarna kring *nuläge* till vad yrkesfiskaren vill befinna sig i *önskat läge* har ett antal inriktningar på utbildningar uttolkats av författarna. Behoven kan kategoriseras inom två huvudområden (företagande och kärnverksamhet) och är följande:

Exempel på utbildningar i företagande

- Bokföring
- Marknadsföring
- Intäkt- och kostnadskalkylering
- Verksamhetsutveckling (målbild och handlingsplan)
- Fiskeadministration inklusive lagstiftning
- Arbetsmiljö

Exempel på utbildningar kring fisket och förädlingen (kärnverksamhet)

- Fiskeredskap tillverkning
- Fiskförädlingsmetoder
- Hygienkurser

Författarnas förslag är att ta fram ett basutbud av kurser som är viktiga för en yrkesfiskare och börja med det som har med fisket att göra och som är grunden i företagandet. Basutbudet ska kunna användas i flera olika sammanhang exempelvis vid ett lärande nätverk eller i ett lärlingsprogram. Formen för utbildningarna/kurserna är den viktigaste framgångsfaktorn. Utbildningsformer som finns att välja mellan är följande;

- Fysiska utbildningar
- Digitala utbildningar
- Hybridutbildningar

Den framtida utbildningsverksamheten behöver digitaliseras för att möta yrkesfiskets behov. Skälet är de långa avstånden i Sverige, samt att acceptansen för digitala utbildningar har ökat efter pandemin. Hybridutbildningsformen anser författarna är den bästa formen för det framtida lärandet i form av kursverksamhet. Det gäller att använda olika media (tal, skrift, film) för att få så stor effekt på lärandet som möjligt. Eldrimners erfarenhet visar på positiva resultat från den digitala utbildningsformen. Det finns självklart begränsningar med den här formen när det kommer till att lära ut praktiska moment såsom förädling.

Rörliga bilder är det media som utnyttjas minst inom svenskt insjöfiske. Lärandet i form av att se på Youtube är vanligt utbrett bland unga. Författarna föreslår att det tas fram korta filmer som sedan går att använda i olika sammanhang när man vill lära sig något nytt. Dessa filmer kan självklart kombineras med skriftligt material och att man till detta har korta workshops digitalt där det går att diskutera med en kunnig expert inom området. Fokus ska vara att lära ut praktiska saker.

När det gäller företagandet finns det flera möjligheter att använda existerande utbildningar på marknaden. Författarna föreslår att någon aktör får i uppdrag att ta fram ett komplett basutbud av utbildningar anpassade för dagens yrkesfiskare och potentiella yrkesfiskare. En kostnadsberäkning för framtagandet av basutbudet är svårt att beräkna utan att mer i detalj gå igenom omfattningen av basutbudet.

5.8 Seminarium/workshops

För att kunna ta upp aktuella ämnen inom insjöfisket lämpar sig korta seminarium eller workshops som form, vilket används en del i Finland. Efter pandemin har den digitala utvecklingen lett till nya möjligheter att sprida kunskap på och det gäller för Jordbruksverket som koordinerar handlingsplanen för svenskt yrkesfiske att kontinuerligt producera seminarium/workshops inom aktuella ämnen själva eller i samverkan med andra aktörer. Viktigt är att göra dessa arrangeras på vinterhalvåret så att yrkesfiskarna har möjlighet att delta. En ekonomisk ram på 50 000–100 000 kronor per seminarium/workshop kan ses som en rimlig kostnadsberäkning.

6 Referenser

Jordbruksverket (2020). *Ekonomisk och strukturell data rörande svenskt insjöfiske* (Rapport 2020:19).

<https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/ra2019.html>

Jordbruksverket & Havs- och vattenmyndigheten (2021). *Handlingsplan för utveckling av svenskt yrkesfiske 2021–2026*.

<https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/ovr599>.

[html#:~:text=Handlingsplan%20för%20utveckling%20av%20svenskt%20yrkesfiske%202021-2026%20Handlingsplanen,beskrivs%20med%20avseende%20på%20syfte%20C%20bakgrund%20och%20genomförande](https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/ovr599.html#:~:text=Handlingsplan%20för%20utveckling%20av%20svenskt%20yrkesfiske%202021-2026%20Handlingsplanen,beskrivs%20med%20avseende%20på%20syfte%20C%20bakgrund%20och%20genomförande)

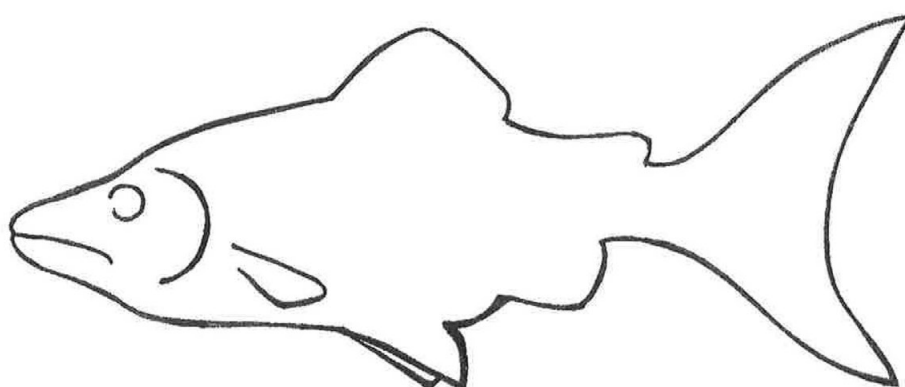
Glaser, B. & Strauss, A. (1967). *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Aldine, Chicago

7 Bilagor

7.1 Bilaga 1. Studie: Hur kan Eldrimner öka deltagandet på sina kurser i fiskförädling?

- En sammanfattad version

Kursnamn	LB0080 Projektledning och kommunikation för agronomer, Sveriges Lantbruksuniversitet
Datum	December 2016
Projektgrupp	Stina Hellman, Dag Lindahl, Louise Malmquist, Sofia Mevius, Jonna Skoglund
Projektbeställare	Aksel Ydrén, Eldrimner
SLU-handledare	Camilo Calderon, Postdoktor vid Institutionen för stad och land

Denna rapport summerar projektarbetet *Hur kan Eldrimner öka deltagandet på sina kurser i fiskförädling?* som utförts på uppdrag av resurscentrumet Eldrimner. Projektet har utförts som en del i kursen *Projektledning och kommunikation för agronomer* under hösten 2016 av en grupp agronomstudenter vid Sveriges Lantbruksuniversitet. Syftet att utföra projekt inom kursen var att planera, genomföra och redovisa en avancerad uppgift på uppdrag av en projektbeställare.

Problematiken från Eldrimner var att det upplevs ett svagare intresse för kurser inom fiskförädling än vad det borde kunna vara och att Eldrimner önskar fler kursdeltagare. Utgångspunkten i projektet var att det finns en osäkerhet i hur Eldrimner ska gå tillväga för att fylla kurserna.

Syfte och avgränsning

Projektet syftade till att undersöka hur Eldrimner kan få fler deltagare till sina kurser inom fiskförädling med fokus på både nya företagare och vidareutbildning av etablerade företagare. Vidare har projektet analyserat om det kan skapa värde för Eldrimner att etablera kurser på fler platser i Sverige, då de i dagsläget främst är etablerade vid områden med insjöfiske och ej havsfiske.

Mål

Projektets mål har varit att generera förslag på hur Eldrimner kan få fler deltagare till sina kurser inom fiskförädling.

För att nå målet har vi fokuserat på analys av två producentgrupper:

1. *Nya producenter*: Potentiella kursdeltagare utan tidigare erfarenhet av fiskförädling.
2. *Etablerade producenter*: Potentiella kursdeltagare med erfarenhet av företagande inom fiskförädling.

Dessa producentgrupper har valts efter Eldrimners önskemål att nå ut till personer som driver ett etablerat företag eller kan tänkas vilja starta fiskförädlingsföretag. Dessutom tror vi att dessa grupper efterfrågar olika kursinnehåll beroende på deras olika kunskaper och erfarenheter.

Genomförande

Vi har använt oss av kvalitativa och kvantitativa intervjuetoder för att samla information från intressenter inom ramen för projektet.

Totalt utfördes 7st kvalitativa intervjuer. De riktades främst mot *etablerade producenter* för att få en mer djupgående uppfattning om hur branschen ser ut i dagsläget och vilket kursinnehåll som efterfrågas i denna målgrupp. Informanterna var representanter erhållna från Eldrimner samt fiskföretag med representanter som tidigare deltagit eller inte deltagit tidigare på Eldrimners aktiviteter.

Enkäten besvarades av 17st aktörer från organisationen Insjöfiskarna med syfte att nå ut till potentiella *nya producenter* för att undersöka allmänintresset för nybörjarkurser. Ungefär hälften av de aktörer som svarade på enkäten både fiskar och förädlar i sitt företag, medan andra halvan endast fiskar.

Slutsatser

Uppstart av fiskförädlingsföretag förknippas med en rad olika svårigheter som gör att relativt få vill eller kan hålla på med fiskförädling på företagsnivå. De största svårigheterna med nystart ansågs framförallt bero på investeringar, problem med lönsamhet och tillstånd från myndigheter. Osäkerhet kring hur dessa bör hanteras skulle kunna avskräcka från nystart eller vidareutveckling av företag. Hur branschen ser ut i dagsläget kan rimligtvis spegla hur många deltagare som söker sig till Eldrimners kurser. Det kan därför vara relevant för Eldrimner att försöka stimulera nyföretagande inom branschen på ytterligare sätt än att hålla kurser, t.ex. genom utökad rådgivningsverksamhet.

Trots att fiskförädling idag är en liten bransch tror informanterna att det finns en potential för fler etableringar av fiskförädlingsföretag. Majoriteten upplever en stor efterfrågan på deras produkter. Bland de som besvarade enkäten angav ungefär en tredjedel att de är intresserade att gå en kurs i fiskförädling. Det verkar alltså som att det finns ett visst intresse för kurser. Med grund i Eldrimners kursutbud är nuvarande målgrupp framförallt nybörjare. Vi har observerat att mycket kunskap redan finns hos etablerade fiskförädlare som inte är intresserade av nybörjarkurser. Ett förslag till lösning är att minska antal nybörjarkurser till förmån för fler avancerade kurser för att möta efterfrågan som finns hos etablerade företag. Avancerade kurser bör innehålla mer teori än dagens kurser. Efterfrågan finns att erhålla kunskap om andra fiskarter än de som lärs ut om idag, bland annat om skräpfisk. En framtidsbransch som vissa informanter framhåller intressant att lära sig mer om är fiskodling. Ett konkret önskemål är att lära sig mer om fiskodling integrerat med växtproduktion. Utifrån denna information verkar det finnas efterfrågan på kurser som behandlar innovativa hållbara produkter där både fiske, fiskodling och förädling behandlas. Därmed finns en efterfrågan på annat kursinnehåll än dagens utbud vilket Eldrimner bör tillgodose genom nya inriktningar på sina kurser, till exempel enligt förslagen ovan.

Generellt finns ett stort intresse till att få träffa andra individer som är verksamma inom samma bransch för att få möjlighet till utbyte av kunskaper och erfarenheter. Här framhålls studiebesök som bra mötesplatser och många av intervjupersonerna verkar ha en positiv attityd till denna typ av arrangemang. Flera av studiebesöken som Eldrimner genomfört har varit i form av utlandsresor. Ett förslag från vår sida är att vidareutveckla detta koncept med besök hos fiskförädlingsföretag inom Sverige. Studiebesök i Sverige liknande de studieresor som arrangerats utomlands kan ge möjlighet för företagare att vidga sitt nätverk och hitta inspiration. Sådana studieresor skulle kunna hållas under kortare perioder, till exempel över en helg, för att möjliggöra att fler kan delta. En nackdel med att hålla studiebesök i Sverige är att produktionen kanske inte skiljer sig så mycket från deltagarnas egen och att utländska företag därför kan vara mer intressanta att besöka. Dock tror vi att dessa olika mål för studieresor kan komplettera varandra.

I både enkät och intervjuer anger informanterna generationsskifte som ett problem och att få unga är aktiva inom fiske- och fiskförädling. Det kan bli kritiskt för branschen inom några år om ingen förnyring sker då medelåldern inom branschen är relativt hög. Således finns en risk att utveckling av branschen avstannar trots en förmodad potential för ökad etablering. Genom kommunikation via rätt kanaler kan Eldrimner förhoppningsvis rikta sig till en yngre målgrupp vilket skulle vara positivt för branschens upprätthållande. Ett förslag från en informant var att Eldrimner bör samarbeta med andra branschorganisationer som håller på med fiske, för att nå ut till fler och då även en yngre målgrupp.

Det är möjligt att fler kurser och marknadsföring på västkusten och vid turistorter skulle kunna attrahera fler deltagare. Eventuellt är det ett mindre steg att starta fiskförädlingsföretag i denna del av landet då det verkar vara lättare att få tag på/köpa in råvara och det finns stor efterfrågan på förädlade produkter. Kurser på västkusten kan därför vara en möjlighet för att attrahera nya deltagare. Generellt har geografi berörts som en begränsande faktor i valet om att gå kurs. Vi föreslår att Eldrimner noggrant överväger vart i Sverige kurser förläggs, med avseende på både nystartspotentialen i området och reseavstånd för deltagare.

Tid och säsong ses som en begränsning för när det är möjligt för företagare att åka på kurser. Därför bör kurser hållas i anslutning till fiskebranschens lågsäsong när arbetsbelastningen är som minst. Majoriteten av intervjupersonerna anser att vintern är mest lämplig för att gå på kurs. Idag hålls de flesta av Eldrimners kurser på vår och höst.

Sammanfattningsvis anser vi att det finns goda möjligheter för Eldrimner att öka deltagandet på sina kurser.

- Bokföring etc

Nätverkskapacitet

- Nätverk
- Mentorskap

Lärdomar Norrlandsresan

Mälaren

- Ekologisk balans finns
- Ekonomisk lönsamhet att fiska gös, ål och siklöja
- Tillstånd är rörigt och krångligt – kanske ha en konsultent per sjö!
- Förbättra arbetsmiljön
- Fullärda och ovilja att dela med sig!

Mika

- Ulven exportera hela året mot Asien
- Finns fina lokaler som inte nyttjas mycket över året – potential
- Beredd att köpa insjöfisk
- Stor vilja att lära sig och dela med sig.
- Regler att han måste vara med på båten vid fiske
- Svår tolkade regler – fiskejuridik.

Bergmans

- Vilja att fiska i insjön om möjlighet ges eftersom Östersjön blir sämre – nyttja sin anläggning
- Har många kanaler för sin fisk 17 butiker ICA/Coop
- Lära av andra
  - o Fiske, upplevelse och konferens
  - o Förädling recept, paketering etc.

Arjeplog

- Marknad finns
- Reduceringsfiske måste till
- Få entreprenörer
- Komplicerad fiskejuridik
- Nätfiske har dåligt rykte

Vilhemina

Jordbruksverket
551 82 Jönköping
Tfn 036-15 50 00 (vx)
E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se
www.jordbruksverket.se